

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XVI: 2018

Nr 8 (546)

Data odczytu: 14.02.2018 r.

Data wydania: 14.02.2018 r.

=====

1093. spotkanie

Marek Morgiewicz

WYBRANE ELEMENTY STAŁE TWIERDZY GRUDZIĄDZ

Oficjalnie budowa Twierdzy Grudziądz rozpoczęła się 6 czerwca 1776 roku podczas wizyty pruskiego króla Fryderyka II w Grudziądzu. Zasadnicza jej część została ukończona w 1786 roku.

Twierdza w wieku XIX była już przestarzała. Wpłynął na to rozwój artylerii, która miała większy zasięg strzału i możliwość bombardowania umocnień, jak i wnętrza twierdzy. Nastąpiła konieczność rozbudowy poprzez wzniesienie dzieł zewnętrznych w postaci ziemnych lunet lub murowanych fortów.

Budowa mostu przez Wisłę w Grudziądzu spowodowała wzniesienie fortów na wyniosłościach terenu. W 1885 roku podjęto decyzję o rekonstrukcji Twierdzy Grudziądz. Zbudowano forty na Księżych Górach oraz Kępie Strzemięcińskiej i rozbudowano starą Cytadelę. Na Księżych Górach i na Strzemięcinie wzniesiono schrony koszarowe piechoty (IR). Następnie zaczęto budować kolejne forty piechoty. W latach 1896 – 1898 powstały Forty Tarpno, Fort Las Miejski i Fort Gać.

Fort Las Miejski

Początkowo nazywany był „Nowy Dwór Zachód” (Neuhof West) od pobliskiego folwarku.

Fort piechoty było to dzieło tanie i szybkie w budowie. Zasadniczo składało się z dużego, betonowego schronu koszarowego piechoty, przeznaczonego zazwyczaj dla jednej kompanii. W pierwszych dziełach schrony były ceglane, następnie budowano betonowe, a pod koniec rozbudowy żelbetonowe.

Wewnątrz schronu piechoty było kilka komór mieszkalnych dla żołnierzy, komora dla oficerów, pomieszczenie dla celów łączności, podręczny magazyn amunicji. Sklepienie schronów było kolebkowe.

Na prawym skrzydle najczęściej była latryna, na lewym skrzydle kuchnia i magazyn prowiantu oraz wywiercona studnia. Pomieszczenie żołnierskie zaopatrzone w piętrowe prycze i półki na plecaki. Ogrzewane było piecykami, tzw. „kozami”. W latrynach znajdowało się kilkanaście ceramicznych muszli klozetowych i rynna pisuarów. W kuchni były kotły do gotowania i fajerkowe piece. Studnie po-

siadały pompy ręczne. Komory połączone były przejściami oraz głównym korytarzem wzdłuż fortu.

Drzwi zewnętrzne wykonane były z drewna obitego blachą. Stalowe drzwi pancerne (przeciwpodmuchowe) umieszczone były w korytarzu wzdłuż fasady.

Schrony budowano w sztucznym zagłębieniu, pokrywano nasypem ziemnym. Całość otoczona była wałem. W wale czołowym znajdowała się betonowa wartownia – schron pogotowia dla kilku żołnierzy.

Bateria półpancerna Leśny Dwór (Schirmlaffeten Batterie nr 4, Waldhof)

Baterię półpancerną zbudowano dla 3 dział 10,5 cm, osłoniętych lekkim pancerzem.

Było to betonowe stanowisko z magazynami amunicji na skrzydłach, ze stanowiskiem obserwacyjnym z kopułą pancerną na lewym skrzydle i odkrytym, samodzielnym stanowiskiem obserwacyjnym na prawym skrzydle.

Na zapleczu baterii znajduje się duży schron magazynowy.

Została ona wybudowana w latach 1898-1899 na wydmie. Bateria o konstrukcji żelbetonowo-betonowej miała rozplanowanie używane dla baterii artylerii nadbrzeżnej. Mogła pomieścić 3 działa o kalibrze 105 mm w wieżach pancernych.

<http://www.mutzig.fortyfikacje.pl/bateria.html>

Grubość pancerza wież wynosiła 8 cm z przodu i góry i 4 cm z tylnej strony. Szybkostrzelność dział wynosiła 9 strzałów na minutę. Zasięg strzału zwykłym granatem wynosił 10,8 km, szrapnelem 8,5 km. Waga wieży wyniosła 19 ton. Wieże mogły się obracać w zakresie 360°. Od strony przedpola były one osłonięte betonowym przedpiersiem, płaskim walem, wyposażonym w drut kolczasty i kratę forticzną oraz płytką fosą.

W przedpiersiu i poprzecznicach mieściły się magazyny amunicyjne i pomieszczenia dla załogi.

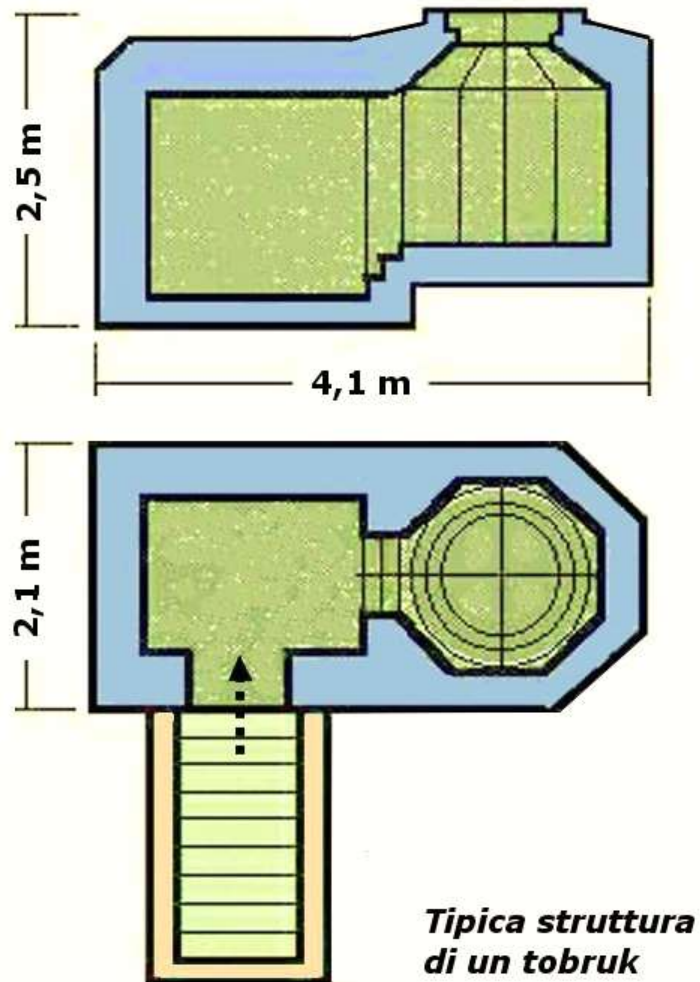

Na prawej flance znajdowało się odkryte betonowe stanowisko obserwacyjne, na lewej flance zaś stanowisko obserwacyjne w nieruchomej wieży pancerniej wz. 96. Grubość ścian wieży ze stali niklowej wynosiła 10 cm.

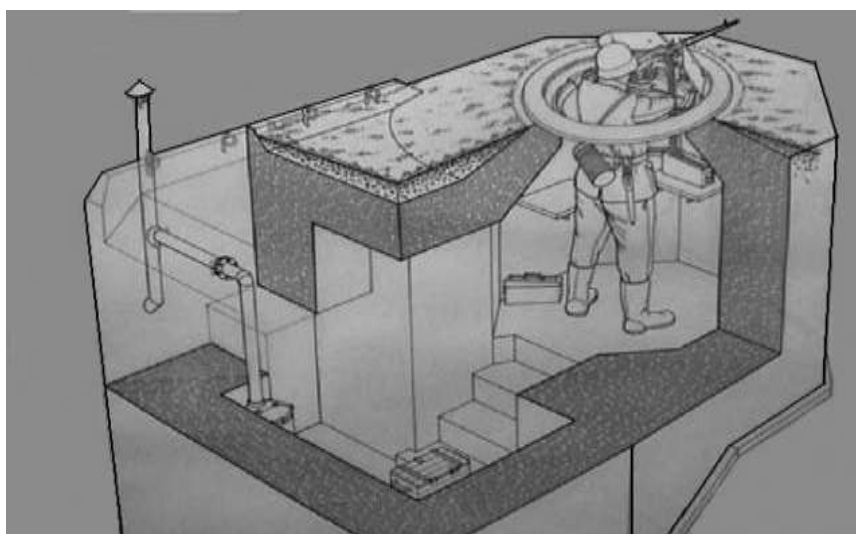
Załogę baterii stanowili: 1 oficer, 8 podoficerów, 37 kanonierów i 4 obserwatorów. Obecnie bateria jest zachowana dość dobrze, dostępna do zwiedzania. Brakuje wież armatnich oraz kopuły obserwacyjnej na lewym skrzydle (wysadzona). W niewielkim oddaleniu od baterii znajduje się otwarte stanowisko obserwacyjne.

W latach 1944-1945 w obliczu zbliżającej się Armii Czerwonej nastąpiła dalsza rozbudowa twierdzy przez Niemców. Podstawowym elementem obrony był schron Ringstand 58c, zwany popularnie Tobrukiem.

Ringstand 58c (*Ringstand Bauform 58c, Tobruk, Regelbau 58c*) był to niemiecki typ małego schronu bojowego wykonanego z żelbetu, przystosowanego do prowadzenia ognia okrężnego. Konstrukcja schronu oparta była na projekcie włoskiego schronu wykorzystywanego podczas walk o Tobruk w Afryce Północnej, stąd potoczna nazwa.

Schrony Ringstand 58c były powszechnie stosowane przez Niemców, pierwsze z nich zbudowano na Wale Atlantyckim w 1942 roku. Schron wkopany był w ziemię i ponad jej poziom wystawał jedynie strop przedziału bojowego z otworem do prowadzenia ognia przez km (MG 34 lub MG 42).

W przypadku zagrożenia strzelec chował się we wnętrzu schronu. Wejście prowadziło przez boczny otwór w ścianie, poprzez wykop. Zaletą schronu były małe rozmiary, znacznie utrudniające jego wykrycie i zniszczenie. Niskie koszty budowy i prosta konstrukcja – w porównaniu do tradycyjnych schronów – sprzyjały powszechnemu ich stosowaniu jako elementów fortyfikacji polowych i uzupełnienia fortyfikacji stałych (Wał Pomorski, MRU i inne).

Załogę stanowił jeden lub dwóch żołnierzy. Uzbrojenie to 1 karabin maszynowy lub inna broń w zależności od wariantu. Grubość ścian wynosiła 40 cm. Na budowę jednego Tobruka zużywano ok. 11 m³ betonu.

W Grudziądzu i okolicach znajdują się 54 takie schrony.

Zdjęcia
Marek Morgiewicz

Literatura:

Jerzy Krzyś, „Militarna Przeszłość Grudziądz”, Grudziądz 2002.

Informator budowlane obronne powiatu grudziądzkiego, Grudziądz 2010.

W. Grabowski, J. Franczak, P. Nowiński, M. Żebrowski, „Twierdza Grudziądz”
Wydawnictwo Kalamarski, Grudziądz 2014.

W. Grabowski, T. Kowalski, P. Nowiński, M. Żebrowski, „Fortyfikacje Pomorza
Nadwiślańskiego Twierdza Grudziądz przewodnik”, Grudziądz 2014.

„Fortyfikacje grudziądzkie”, Grudziądz 1999.

Notatki

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.